ВЕШТАЧЕЊА И СУПЕРВЕШТАЧЕЊА У ГЕОДЕТСКОЈ СТРУЦИ

Милан Трифковић[1]
Горан Маринковић[2]
Мирко Борисов[3]

УДК: 528 : 347.948
DOI:10.14415/zbornikGFS26.20

Резиме: *Вештаци геодетске струке се користе као доказна средства кад суд не располаже одређеним стручним знањем, нужним за сазнање одређених чињеница у споровима који се односе на област геодезије. У овом раду аутори су презентовали анализу најзначајнијих аспеката вештачења и супервештачења у геодетској струци, као и проблеме који их прате. На основу анализе идентификовани су најчешћи узроци због којих настају спорови, и дати конкретни предлози и смернице за њихово превазилажење.*

Кључне речи: *Вештачења, супервештачења, геодетска струка, тачност снимања*

1. УВОД

Вештачење као судско-процесна радња представља, како код нас, тако и у свету, тековину модерног правосуђа. У процесу утврђивања материјалне истине суд се све више ослања на налазе и мишљења стручњака из области на које се судски спорови односе. Под изразом вештак се подразумева искусан, вешт, поуздан или опробан човек, али истовремено и добар познавалац неке струке, тј. стручњак у одређеној области. У правној терминологији, под изразом вештак сматра се стручно лице које поседује одређено стручно знање или вештину неопходну за обављање делатности на плану утврђивања чињеница у поступку вештачења. Вештак је сарадник суда и судије, при чему својим стручним налазом и мишљењем у великој мери помаже суду да се утврди истина, односно, да утврди одређену конкретност чињеница, након чега се отвара или закључује расправа. Ток и исход судског или вансудског поступка зависи од квалитета и свеобухватности налаза и мишљења судског вештака. Због тога се пред вештака поставља задатак који треба да обави у складу са расположивом документацијом али и најбољим стручним знањем и моралним начелима. Поред стручности вештак треба да

[1] Проф. др Милан Трифковић, дипл инж геод., Грађевински факултет Суботица, е-маил: milantri@eunet.rs
[2] Горан Маринковић, дипл инж геод., Факултет техничких наука Нови Сад, е-маил: goran.d.marinkovic@gmail.com
[3] Доц. др Мирко Борисов, дипл инж геод., Факултет техничких наука Нови Сад, е-маил: mborisov@eunet.rs

поседује и смисао да материју вештачења претвори у извештај са налазом и мишљењем и тиме помогне суду и судији као и странкама у спору, тако што материју вештачења презентује непристрасно, стручно и на јасан и разумљив начин.
Основни и примарни циљ истраживања у овом раду јесте анализа и синтеза најзначајнијих аспеката вештачења и супервештачења у геодетској струци, са циљем идентификовања најчешћих узрока због којих настају спорови, и давање конкретних предлога и смерница за њихово превазилажење.

2. ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

У поступку вештачења и супервештачења примењују се следећи закони:

- *Закон о условима за обављање послова вештачења (Службени гласник СРС број 16/87 и 17/87),*
- *Закон о парничком поступку (Службени гласник РС број 125/04)*
- *Закон о државној управи (Службени гласник РС број 48/94).*

Овим законима се утврђују услови за вршење вештачења које морају испуњавати вештаци, која по одредбама судских и других поступака врше вештачења, као права, дужности и одговорности лица која врше вештачења. Послови вештачења представљају активности чијим се обављањем, уз коришћење научних и техничких средстава Суду или другом органу који води поступак пружају утврђени докази и чињенице ради утврђивања правно релевантних чињеница.
Послове вештачења врше [1]:

- *организације основане за обављање делатности вештачења,*
- *државни органи,*
- *стручне, научне и друге организације (факултети, институти, заводи...),*
- *физичка лица.*

Евиденција лица која врше вештачења води се у Републичком секретаријату за правосуђе и управу, путем регистра сталних вештака и регистра друштвених правних лица која врше послове вештачења. Вештачење може вршити лице које поред општих услова за заснивање радног односа у државном органу, испуњава и посебне услове [1]:

- *да има потребно стручно знање и способност за давање налаза и мишљења у одређеним врстама вештачења,*
- *да је по људском и радном квалитету подобан за рад у својству вештака,*
- *да није осуђиван за кривично дело, које га чини неподобним за рад у својству вештака.*

Судски вештаци дају свечану изјаву (заклетву) да ће вештачења вршити савесно и по свом најбољем знању, тачно и потпуно износити своје налазе и мишљења.
Суд одређује вештачење решењем, које доставља вештаку заједно са позивом за рочиште за главну расправу, а вештак по извршеном увиђају прикупљене податке, налаз и мишљење са образложењем у писаној форми, доставља Суду пре заказане расправе. Ако се подаци вештачења у њиховом налазу не слажу или су противуречни са утврђеним околностима, вештачење ће се обновити са другим вештацима (супервештачењем). Ако вештачење обавља пристрасно или нестручно,

на захтев странака у поступку или ако то одлучи Суд, вештак може бити искључен или изузет из поступка вештачења [1].
Вештачење може по налогу Суда да врши један или више вештака, што зависи од сложености вештачења.
Подзаконска акта која се примењују у поступку вештачења су:

- *Уредба о накнади трошкова у судским поступцима (Службени гласик РС број 53/97)*
- *Правилник о трошковима у судским поступцима (Службени гласник РС број 53/97),*
- *Упутство о вршењу вештачења (Републички геодетски завод број 021-6/2000.).*

Подзаконским актима се ближе уређују и прописују услови, начин и висина накнаде трошкова у поступцима вештачења. Вештачење за потребе Суда или другог надлежног органа може да врши и Републички геодетски завод, односно запослени службеник у Заводу, и то доношењем решења организационој јединици Завода, на основу кога руководилац Службе за катастар непокретности одређује запосленог да изврши предметно вештачење. За послове вештачења плаћа се накнада за коришћење података премера, катастра непокретности и вода, и за пружање услуга Републичког геодетског завода. Накнада трошкова за послове вештачења, награда вештаку и остали трошкови припадају организационој јединици Завода, која је извршила послове вештачења.
Подаци који се користе у поступку вештачења морају бити узети из службене евиденције катастра непокретности (првобитног премера, обнове премера или одржавања премера). Вештак је такође дужан да Служби за катастар непокретности достави теренске податке (скицу премера, тахиметријски записник и др.) сачињене у поступку вештачења, а Служба ће оценити да ли су радови извршени у складу са важећим прописима. У случају да су радови извршени у складу са важећим прописима, Служба ће извршити канцеларијску обраду теренских података, а ако то није случај, вештаку ће наложити да отклони утврђене недостатке, након чега се узимају у даљу обраду.

Супервештачења су поступци које воде Судови или други надлежни органи у првостепеним или другостепеним управним предметима, ангажовањем других независних вештака, који могу бити последица различитих узрока, а најчешће настају у следећим околностима:

- *противречна вештачења у налазима и мишљењима два или више вештака,*
- *укидање првостепене судске одлуке од стране другостепених орагана и враћање на поновни поступак,*
- *услед пристрасног, неодговорног и нестручног вештачења вештака.*

У геодетској пракси је највећи број спорова и конфликата који се односе на:

- *уређење међа између спорних парцела,*
- *спорови настали услед заузећа државне имовине од стране физичких лица,*
- *спорови настали изградњом нелегалних објеката на земљишту у државној својини,*
- *супервештачења у поступку експропријације земљишта.*

У свим претходно наведеним случајевима основни задатак поступака супервештачења је да независан вештак изврши анализу претходних вештачења и утврди из којих разлога се разликују налази и дата мишљења вештака који су извршили претходна вештачења, а затим да независно од претходних вештачења изврши ново вештачење (супервештачење), које ће потврдити једно од претходно извршених вештачења или ће извршеним стручним радњама (увиђајем), новим мерењима и искуством урадити нови вештачки налаз и мишљење и доставити га органу који води поступак, на основу кога ће се донети правична одлука и тиме решити настали конфликт, односно спор [2].

3. АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ВЕШТАЧЕЊА И СУПЕРВЕШТАЧЕЊА

Увидом у службену евиденцију Службе за катастар непокретности Александровац, као и извршеном анализом окончаних предмета вештачења и супервештачења, може се закључити да су узроци постојања конфликта између супротстављених страна у споровима настали из једног од следећих разлога:

- *тачност државне геодетске основе,*
- *тачност снимања детаља првобитног премера,*
- *тачност одржавања премера,*
- *грешке картирања и израде аналогних катастарских планова,*
- *несавестан и нестручан приступ проблему од стране вештака.*

У наставку ће бити извршена анализа наведених узрока.

3.1. Тачност геодетске мреже као узрок настанка спорова

Државна геодетска мрежа, која је пројектована и стабилизована за потребе државног премера и израду катастра земљишта је успостављана у тадашњим ограниченим условима тачности и поузданости. Успостављана је да би се прешло са једног система евиденције (описних података о парцелама), на нумеричке (фиксне), графичке и описне податке, унете и евидентиране у катастарски операт.
Увидом у елаборат геодетско-техничких радова [3] (тригонометријски образци: ТО број 1; ТО број 18; ТО број 13; ТО број 14; ТО број 8 и ТО број 19), који се директно или индиректно односе на теренске податке о извршеним мерењима у геодетским мрежама (полигонска мрежа), може се видети да су се изравнања полигонских влакова вршила појединачно и независно, на основу опажаних праваца и мерених дужина између полигонских тачака у влаковима. Та мерења су, због начина на који су извођена, ограничене тачности, тако да су и коначно добијене изравнате координате имале ограничену тачност, што је утицало и на тачност снимања детаља. Иако су се при рачунању координата полигонских тачака сва линеарна и угловна одступања налазила у границама дозвољених, фактичко стање на терену је сасвим другачије. У поступку откривања тачака геодетске мреже из једног у други влак (паралелни влакови), у пракси се дешавају одступање и до 1 метар.
Из напред наведеног, геодетска основа има велики утицај на тачност мерења у поступку вршења вештачења, јер сва мерења која се врше ван оквира истог

полигонског влака, довешће до погрешно прикупљених теренских података, који су од пресудног значаја за доношење правичне одлуке од стране Суда или других надлежних органа. У поступку вршења вештачења, вештак је дужан да надлежном органу који води поступак, ако то контролним мерењима установи, укаже на евентуална одступања у геодетској мрежи због којих се и јављају разлике у подацима при извођењу доказа. У конкретним предметима вештачења у којима је СКН Александровац водила поступак, уочене грешке срачунатих координата између два паралелна полигонска влака се крећу и до једног метра. Може се закључити да се, код обнове граница катастарских парцела, граничне тачке морају искључиво обележавати са геодетских тачака са којих је и вршено снимање детаља у првобитном премеру или одржавања премера.

На слици 1. су приказана два паралелна полигонска влака који се ослањају на исти влак вишег реда. Контролним мерењима, у конкретном примеру вештачења, уочена су рачунска неслагања координата полигонских тачака влака број један и влака број два, са угловима и дужинама добијених мерењем електрооптичким даљиномером, што се одразило и на обележавање међних тачака предметне спорне парцеле.

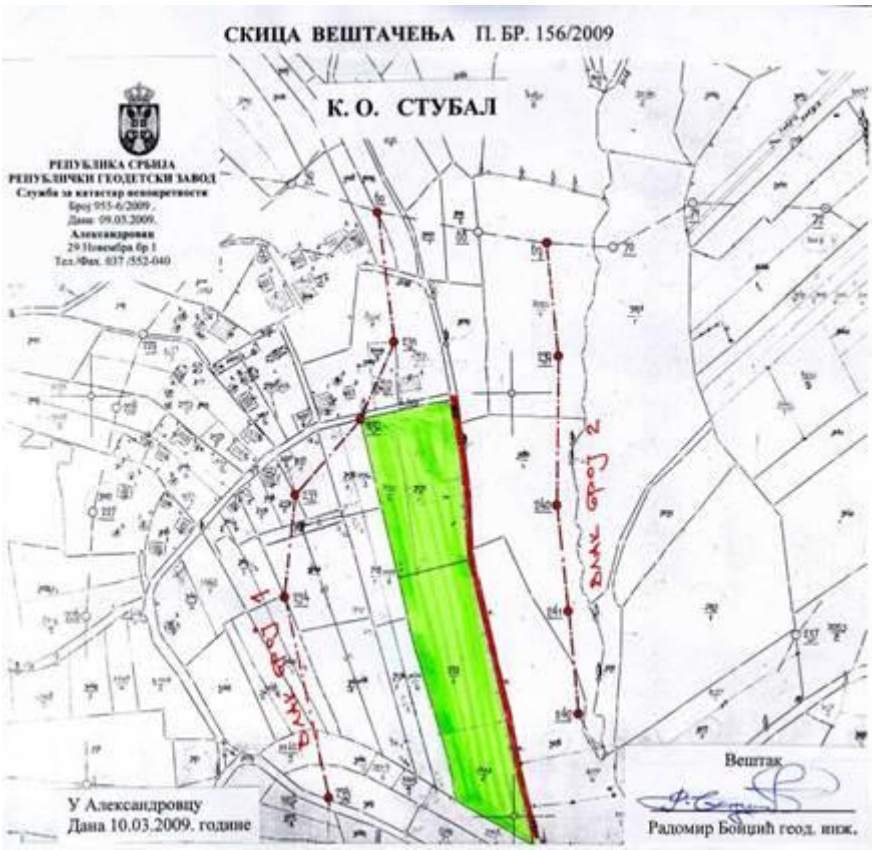

Слика 1. Ограничена тачност у државној геодетској мрежи [3]

3.2. Утицај тачности података првобитног премера

У поступку вештачења и супервештачења вештак мора имати у виду да осим спорних чињеница које су настале између странака у поступку, на крајњи резултат налаза и мишљења вештака има и утицај грубих грешака које су настале у првобитном премеру, а које се односе на грубе грешке очитавања углова и одсечака за дужине, што је довело до разлика у подацима који су регистровани на катастарским плановима и у операту са једне стране и фактичког стања на терену, са друге стране.

Из тог разлога у случајевима када се у поступку вештачења успоставља катастарска граница између спорних предметних парцела, је веома тешко доказати право стање, јер једна страна у поступку тражи да се покаже граница на основу катастарских података из података премера, док друга страна тврди да је фактичко стање на терену у ствари права граница која није трпела никакве промене од првобитног премера. У оваквим случајевима где се практично појављују две различите граничне линије, Суд доноси коначну одлуку која може бити:

- *доношење судске пресуде и уважавање фактичке међе на терену,*
- *прихватање фиксне катастарске међе, обележене преме подацима катастарског премера,*
- *дефинисање нове међне линије према слободној судској процени.*

Новоодређену међну линију вештак је у обавези да сними и прикупљене податке евидентира на скици вештачења, а у извештају вештачења исту опише, на основу чега Суд доноси пресуду која је основ за провођење промена у катастарском операту.

3.3. Утицај тачности података одржавања премера

У поступку вештачења или супервештачења велики број конфликата између спорних страна настаје због података евидентираних и прикупљених одржавањем премера, јер су подаци о новоформираним парцелама (деобе парцела) добијени умерањем пантљиком од фактичких међа на терену, а не од катастарски фиксних међа.

Из тог разлога се приликом увиђаја у поступку вештачења према Закону о државном премеру и катастру, сва геодетка мерења морају вршити са тачака геодетске основе. Тако обележене међне тачке ће се разликовати у односу на податке који су добијени умерањем, које је извршено у одржавању премера. Вештак је у обавези да у таквим спорним ситуацијама у свом налазу и стручном мишљењу образложи шта је суштина неслагања и насталог конфликта, а Суд ће на основу свих релевантних чињеница донети коначну одлуку за уређење међне линије.

Оваква неслагања података одржавања премера могу се у пракси јавити и због снимања детаља које је извршено са привремено постављених тачака, као стајних тачака (дрвени колац), које су одређене из тахиметријски очитаних дужина и без контролних мерења, при чему се јављају грешке у координатама и до 1 м. Обзиром да су оваква мерења извршена са грубим грешкама, а стабилизована стајна тачка временом уништена (због труљења постављене дрвене белеге), немогуће је да се успостављање уништене тачке са регистрованим подацима у катастру, изврши коректно и са минималном грешком.

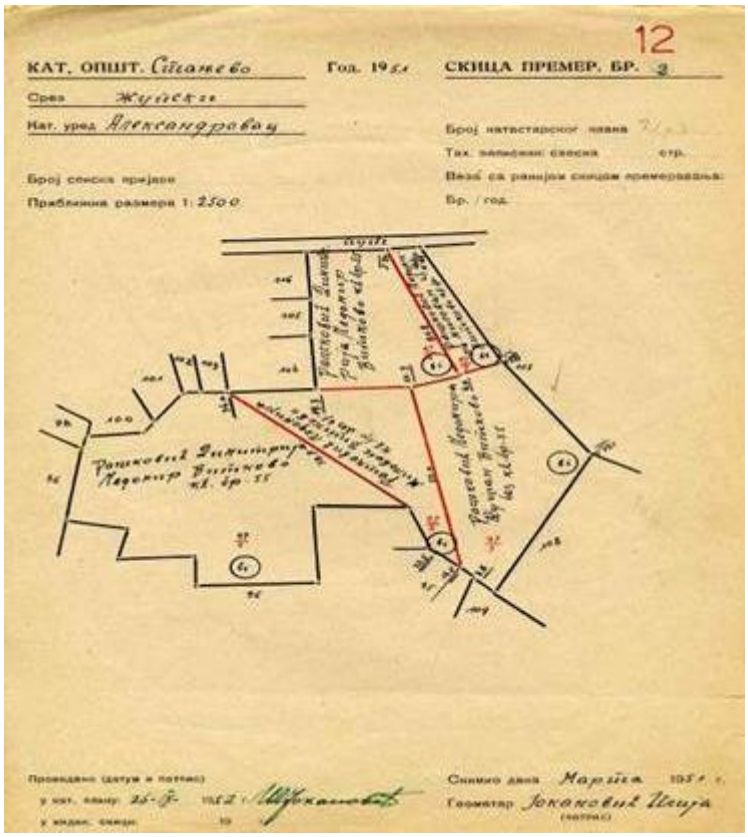

Слика 2. Деоба парцеле умерањем у одржавању премера [3]

На слици 2. је приказан конкретан случај умерања деобних међних тачака без снимања геодетским мерним инструментима, што је у већини случајева узрок каснијих спорова. Тако дефинисане међе се не могу успоставити, из простог разлога што су умерања извршена пантљиком од фактичких међа, а не од фиксних катастарских међних тачака.

3.4. Утицај грешака картирања и израде аналогних катастарских планова на вештачења

У одређеним предметима вештачења, без обзира да ли се од стране суда тражи увиђај на терену или извештај и стручно мишљење и налаз од стране вештака на основу увида у податке из службене евиденције, предмети спорова могу бити изазвани грешкама картирања детаљних тачака и формирања граница катастарских парцела. Ако се у процесу вештачења узима у обзир само графички приказ на катастарском плану, а не изврши и контрола на основу тахиметрије, односно нумеричких података премера и контролних мерења (друга оријентација, списак грешака премера и др.), то може довести до погрешног налаза и мишљења вештака.

На основу извршене анализе ових грешака, вештак је у обавези да у свом извештају укаже на узроке који су довели до оваквих конфликата, и у прилогу извештаја као доказ приложи фотокопију катастарског плана предметних парцела. Формирањем базе података дигиталног катастарског плана, откривањем и регистровањем таквих грешака, смањиће се спорови, конфликти и несугласице, које могу бити предмет неких будућих вештачења.

3.5. Несавестан и нестручан приступ проблему од стране вештака

У већини случајева вештачења, а нарочито супервештачења, сигнификантну улогу имају вештаци који практично својим стручним мишљењем и налазом решавају предмете које воде судови или други надлежни органи. Међутим ако је вештак неискусан у струци, важне чињенице сагледава површно, неодговорно и без адекватних контрола и провера у свом раду, резултат његовог стручног налаза и мишљења довешће до погрешног закључка, а то значи и неправедне судске одлуке и оштећења једне од страна у судском спору.
Конкретни примери у пракси односе се на следеће грешке:

- *обележавање спорних граница парцела са тачака геодетске основе са које није сниман детаљ у првобитном премеру или одржавању премера,*
- *заблуда геодетских стручњака да је апсолутна тачност електронских геодетских мерних инструмената гарант свих активности у поступку вештачења,*
- *прихватање неистинитих исказа сведока или странака у поступку,*
- *грешке настале коришћењем графичких података за обележавање међних тачака,*
- *површно приступање проблему,*
- *пристрасно вештачење.*

Због свих напред наведених чињеница, у поступку вештачења суд или други надлежни органи могу против таквих вештака да покрену кривичну одговорност, или брисање са листе сталних судских вештака.

4. ДИСКУСИЈА

На основу свега изложеног може се закључити који су најзначајнији разлози за стварање спорова и конфликата између страна у поступку. То су углавном нетачни и непоуздани подаци који се односе на ограничену тачност државне геодетске основе и грешке које су настале при читању и регистровању података снимања у првобитном премеру, грешке настале у одржавању премера, које су настале нестручним евидентирањем промена (умерање, снимање детаља без предвиђених контрола и са привремених тачака ван геодетске мреже и др.). Такође покретање спорова изазивају и грешке картирања и формирања катастарских парцела, као и грешке уписа власништва на непокретностима.
У решавању спорова и конфликата између грађана и грађанских парница у поступку непосредног вештачења од правилног, стручног и непристрасног приступа вештака зависи какву ће одлуку донети Суд или други надлежни орган.

То подразумева да вештак због велике одговорности мора добро да проучи и сагледа све релевантне чињенице у одређеном предмету вештачења, како би дао правичан налаз и мишљење, на чијим основама ће се донети адекватна судска одлука.

На основу напред наведених чињеница, да би се смањио број спорова и конфликата између грађана, неопходно је да се државне геодетске мреже подигну на виши ниво тачности. То се може постићи тако што би држава, односно надлежни Републички геодетски завод донео одлуку о обнови мерења у геодетским мрежама са савременијим и прецизнијим мерним инструментима и обрадом података, уз примену свих законских норми, које ће тачност државне геодетске мреже подићи на задовољавајући ниво.

Према извршеној анализи нумеричких, графичких и описних података катастра непокретности и формиране базе дигиталног катастарског плана, потребно је извршити исправку свих погрешних уписа по службеној дужности или по захтеву странака, тако да број грешака првобитног премера, одржавања премера и уписа власништва буде смањен на минимум, што ће утицати и на мањи број конфликата између грађана.

Да би се смањио број спорних случајева, геодетски стручњаци морају вештачења и супервештачења обављати одговорно, стручно и непристрасно, схватајући при томе тежину оваквих послова, јер се на основу њиховог стручног налаза и мишљења доносе кључне одлуке од стране судова и других надлежних органа.

Држава мора гарантовати за садржај и тачност података премера, катастра непокретности и дигиталног катастарског плана, како би грађани имали веће поверење у унутрашње јединице Републичког геодетског завода.

Код вештачења вештака геодетске струке, сведоци смо да решавање бројних проблема, па и на подручју права и геодезије, нужно захтева мултидисциплинарни приступ. У том смислу било би корисно да и суд и пуномоћници у грађанским поступцима усаврше и стекну посебна стручна знања из оних подручја науке које је најпотребније познавати, тачније судије из подручја геодезије, а геодете-вештаци из подручја права. Због недостатка организоване едукације вештака, непостојања стандарда и непознавања елементарних правила процесног права и других прописа, дуго се запажала велика разлика у оценама вештака, што је резултирало неуједначеном судском праксом, а у крајњој линији и стварањем правне несигурности и повредом начела законитости у парничном поступку.

Република Србија би се могла угледати на уређеније државе и државе других континената, чијим вештацима је једино занимање вештачење из дате области. Вештаци из Републике Србије се, поред приватних и државних геодетских послова, баве и геодетским вештачењима, као успутним послом.

5. ЗАКЉУЧАК

У оквиру овог рада анализирани су предмети вештачења и супервештачења у Републици Србији. Извршена је анализа најзначајнијих аспеката вештачења и супервештачења у геодетској струци, идентификовани најчешћи узроци због којих настају спорови и дати конкретни предлози и смернице за њихово превазилажење.

За анализирање предмета вештачења и супервештачења коришћени су подаци и искуства, која су прибављена у директним контактима са судским вештацима геодетске струке. Кроз анализу предмета на основу примера судских вештака, као и њихових стручних налаза и мишљења, дошло се до релевантних чињеница. У решавању спорова и конфликата између грађана и грађанских парница у поступку непосредног вјештачења од правилног, стручног и непристрасног приступа вештака зависи какву ће одлуку донети Суд или други надлежни орган, а то подразумева да вештак због велике одговорности мора добро да проучи и сагледа све важне чињенице у одређеном предмету вештачења, како би дао правичан налаз и мишљење, на чијим основама ће се донети адекватна судска одлука. На основу напред наведених чињеница, да би се смањио број спорова и конфликата између грађана, неопходно је да ступи на снагу нови премер, да се обједине и ускладе Катастар и Земљишна књига, уз примену свих законских норми.

Из свега претходно изложеног, види се да је поступак вештачења и супервештачења у геодетској струци веома комплексан процес. У „претходним студијама“ се не могу сагледати сви аспекти и могући проблеми до којих може доћи, али досадашња искуства указују да се коректним и одговорним приступом, као и доследном применом законске регулативе, могу свести на теоретски минимум.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Закон о условима за обављање послова вештачења, (Службени гласник СРС број 16/87 и 17/87),

[2] Упутство о вршењу вештачења, (Републички геодетски Завод број 021-6/2000.),

[3] Фотокопије докумената и података из службне евиденције СКН Александровац.

COURT EXPERTISE AND SECOND OPINION COURT EXPERTISE IN GEODETIC PROFESSION

Summary: *Experts of the geodetic profession are used as proof when court does not have specific professional knowledge, necessary for revealing certain facts of trial related with geodesy as a profession. In this paper the authors have presented the analysis of the significant aspects related to court expertise and second opinion court expertise in geodesy, as well as the issues related to them. Based on the analysis the most common issues that cause the trial were identified and the suggestions and guidelines were given for overcoming them.*

Keywords: *Court expertise, second opinion court expertise, geodetic profession (surveying), measuring accuracy.*